

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Розроблено механізм фінансового планування розвитку територій як системи послідовних дій, які виконуватимуться поетапно. Запропоновано визначити Вищий орган фінансового планування на регіональному рівні з метою координування діяльності всіх виконавців фінансового планування розвитку територій.

Ключові слова: механізм фінансового планування, фінансові ресурси територій, баланс фінансових ресурсів регіону, прогнозування, аналіз, моніторинг, контроль, поточне планування.

Успішний розвиток економіки кожного регіону України багато у чому залежить від достовірної і оперативної інформації про стан фінансових ресурсів територій, а також від можливості ефективно планувати їх. У ринкових умовах виникла проблема формування та закріплення якісно нового та оптимально функціонуючого механізму територіального фінансового планування. Офіційна позиція держави з приводу цього механізму поки що не сформована. Це свідчить про те, що остання не бере активної участі у контролі за рухом фінансових ресурсів територій, що призводить до їх нерационального розподілу в межах регіонів України.

Сьогодні виникла реальна необхідність у процесі фінансового планування вирішити практичне завдання – встановлення певного порядку дій для підготовки до ефективного соціально-економічного розвитку регіону. Вважаємо, що цього можливо досягти лише за умови поетапної реалізації механізму фінансового планування розвитку територій. Науковим завданням його розробки є залучення великого обсягу інформації, збір та обробка відповідних даних, використання різних методів і форм.

Теоретичним дослідженням з питань розробки механізму фінансового планування та вирішенню проблем застосування фінансових методів в управлінні складними соціально-економічними системами присвячені роботи вітчизняних вчених: А. Андрущенко, Й. Бескида, І. Бураковського, О. Василика, В. Воронкової, В. Манька, М. Мінченко, В. Науменко, М. Соколової.

Окремі вчені-економісти (Й. Бескид, О. Василик, С. Юрій) дотримуються точки зору, що «механізм фінансового планування» – це «науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямків використання фінансових ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного і соціального розвитку» [1, с. 112]. Актуальним у сучасних умовах є підхід вчених-дослідників Л. Калашнікова, Ю. Коваленко, К. Павлюк: «механізм фінансового планування – це процес розроблення і затвердження фінансових планів як засобу збалансування фінансових потреб і можливостей» [2, с. 22]. Зауважимо, що наведені визначення відображають призначення процесу фінансового планування, але не зміст означеного поняття.

Перетворення окремих регіонів на самостійних суб'єктів багаторівневої просторової економічної світової господарської системи вимагає запровадження нових теоретичних підходів до розробки механізму

фінансового планування.

Метою нашого дослідження є удосконалення реалізації етапів фінансового планування та розробка механізму фінансового планування розвитку територій.

Завданнями статті є визначення етапів процесу фінансового планування; обґрунтування їх призначення у межах певної території; оптимізація застосування методів фінансового планування.

З нашої точки зору, такий механізм повинен утворювати систему послідовних дій, які ми виконуватимемо поетапно (етап прогнозування; поточного планування розвитку; етап аналізу і моніторингу соціально-економічного стану регіону; етап контролю за результатами фінансового планування).

Покажемо механізм фінансового планування розвитку територій у вигляді рисунку 1.

Перший етап – прогнозування передбачає збирання фінансових планів підприємств, установ, організацій; розробку проектів стратегічних планів і програм соціально-економічного розвитку регіону; і, як результат, отримання прогнозного балансу фінансових ресурсів території. Насамперед для цього слід визначити цілі і пріоритетні напрямки розвитку регіону на довгострокову перспективу. По-друге, необхідно використовувати зведені дані фінансових планів підприємств та організацій, розташованих на території регіону, а також програми і стратегічні плани соціально-економічного розвитку за попередні періоди.

У процесі етапу прогнозування відбувається обробка, аналіз економічної інформації та інтерпретація отриманих даних про основні соціально-економічні показники розвитку регіону, про інвестиційний клімат; про інші регіональні чинники його розвитку. У зв'язку з розробкою і реалізацією етапу прогнозування рекомендуємо застосовувати програмно-цільовий метод, який полегшить складання і виконання проекту цільової комплексної програми розвитку регіону.

Зазначимо, що сьогодні наявна практика фінансового планування розвитку регіонів спирається на зведені фінансовими управліннями прогнози діяльності усіх підприємств, організацій та установ на регіональному рівні за поточний період. Відповідно державними адміністраціями складається документ-прогноз «Основні показники соціального і економічного розвитку області» [3, с. 42]. Однак при його складанні недостатню увагу звернули на правильний вибір пріоритетних напрямків розвитку території.

На наш погляд, у процес прогнозування слід залучати представників з облдержадміністрації, з бізнесових структур, з громадських організацій для розробки ними довгострокових стратегічних планів із урахуванням пріоритетних завдань щодо покращення соціально-економічного розвитку регіонів. Реалізація стратегій та пріоритетів сприятиме вирішенню

регіональних і загальнодержавних проблем, сприятиме поліпшенню якості та дієвості прогнозів соціально-економічних показників регіону, забезпечуватиме оптимальне формування та розподіл доходів і витрат місцевих бюджетів, а також ефективний розвиток суб'єктів господарювання різних галузей і сфер економіки.

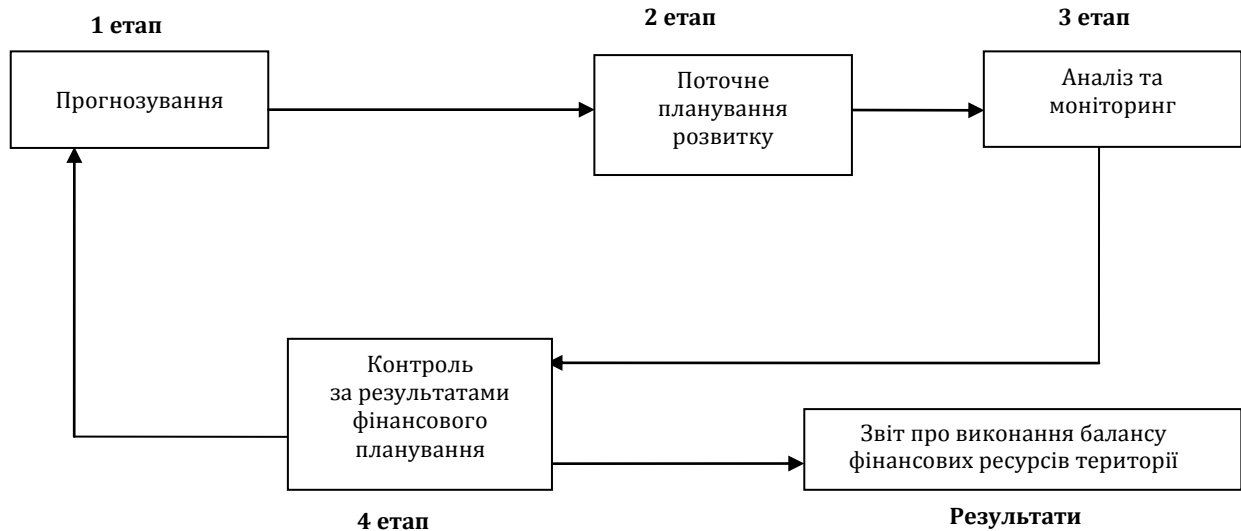

Рис. 1. Механізм фінансового планування розвитку території

Позитивною тенденцією застосування етапу прогнозування є те, що саме він дозволяє врахувати особливості розвитку кожного регіону, що дозволить вдосконалити управління регіональною економікою і підвищити життєвий рівень населення.

На етапі поточного планування відбувається розподіл відповідальності між виконавцями за ефективність фінансового планування. До їх повноважень відносять аналітичну обробку інформації, що характеризує соціально-економічний стан регіону, а також виявлення і аналіз факторів, які впливають на його розвиток.

Зауважимо, що виконавці процесу фінансового планування повинні звертати увагу не лише на перевірку його відповідності чинним правовим нормам, яку, як правило, здійснюють зовнішні органи, але й на перевірку виконання усіх управлінських рішень у регіонах. З цією метою робоча група виконавців повинна займатись оцінкою результатів виконання рішень, прийнятих у процесі фінансового планування представниками місцевих органів влади (керівниками планування). Так виконавці у разі виявлення неточностей і помилок фактичного виконання завдань фінансового планування зобов'язані коригувати дії як свої власні, так і дії їх керуючих.

Для більш адекватного відображення такого складного процесу, як територіальне фінансове планування, важливо застосовувати економіко-математичне моделювання. Метою другого етапу є розробка економічних моделей фінансових ресурсів регіону. Таке планування також допоможе визначити джерела фінансування програм розвитку, сформувати доходи і визначити напрямки витрат регіону на плановий період.

Зауважимо, що на другому етапі відбувається

розробка багатофакторної моделі доходів та видатків бюджетів областей; моделі доходів і видатків населення території та економіко-математичної моделі балансу фінансових ресурсів регіону. Як результат, отримаємо належні умови для практичної реалізації фінансового планового документу – прогнозного балансу фінансових ресурсів регіону.

Вважаємо, що на етапі поточного планування виконавці повинні затвердити прогнозний баланс фінансових ресурсів території в органах місцевого самоврядування. У разі, якщо прогнозний фінансовий баланс не затвердили, відбувається його доопрацювання. Зокрема, виконавці планування уточнюють, конкретизують показники балансу фінансових ресурсів регіону, коригують його основні показники з урахуванням змін загальноекономічних показників та повторно передають на затвердження його остаточний варіант. Крім того, вони повинні прийняти рішення щодо вибору варіанту стратегічного плану або програми розвитку регіону на майбутній період та розподілити їх завдання між собою. До цих завдань належать: розвиток базових галузей господарського розвитку, соціальний розвиток, охорона довкілля і природокористування, економічна реформа і розвиток інфраструктури, міжрегіональний обмін та зовнішньоекономічні зв'язки.

Зауважимо, що місцеві органи влади повинні зобов'язати підвідомчі підприємства складати фінансові плани і звітувати про їх виконання. Відповідно обласні фінансові управління займатимуться збором звітів про виконання фінансових планів у комунальному секторі. Як правило, перевірену інформацію вони передаватимуть робочій групі виконавців, які на основі зведених даних розроблятимуть прогноз-баланс фінансових ресурсів регіону.

На третьому етапі (аналіз та моніторинг результатів фінансового планування) відбувається спостереження за виконанням фактичного балансу фінансових ресурсів регіону, програм і стратегічних планів розвитку окремих територій та місцевих бюджетів.

Протягом здійснення етапу аналізу соціально-економічного стану регіону створюється робоча група відповідальних за достовірність аналітичного зведення економічної інформації. У нашому випадку це: виявлення факторів, які впливають на інвестиційний розвиток території, визначення рівня прибутковості комунального сектору; збалансування доходів і видатків балансу фінансових ресурсів регіону за допомогою застосування балансового методу; розрахунок показників міжбюджетних трансфертів і розмірів бюджетних витрат на основі нормативного методу.

Для більш ефективного фінансового планування необхідно також застосовувати систему моніторингу соціально-економічного розвитку території. Її головною метою є забезпечення регіональних органів управління повною і достовірною інформацією про рух фінансових ресурсів означеного балансу та результативність його виконання.

На етапі контролю за результатами фінансового планування виконавці складають звіт про виконання балансу фінансових ресурсів регіону, у якому визначають структурні зміни, які відбувались у процесі його реалізації. Метою цього етапу є оцінка впливу фінансового планування на соціально-економічний розвиток окремих територій.

З нашої точки зору, необхідно щорічно передавати звітність про виконання балансу регіону не лише керівникам відповідних установ, а й представникам громадськості. Так місцеві органи влади можуть використовувати підсумки поданого звіту у процесі складання проектів місцевих бюджетів, розробки програм соціально-економічного розвитку регіону і прогнозів балансу фінансових ресурсів регіону на майбутні періоди.

Доцільно підкреслити, що на четвертому етапі також здійснюється аналіз фактичного виконання місцевих бюджетів, перевіряється реалізація фінансових планів підприємств, установ, організацій, порівнюються отримані показники соціально-економічного стану регіону із попередніми періодами, контролюється виконання фактичного балансу фінансових ресурсів регіону. Це дозволить своєчасно виявити відхилення отриманих результатів від планових і швидко

зреагувати на них. Однак перевірка його виконання повинна відбуватись регулярно у процесі реалізації фактичного фінансового балансу. Виконавці повинні не лише постійно слідкувати за його виконанням, уникаючи відхилень від окреслених планів, але й обговорювати проблеми, які виникають, та вносити пропозиції щодо його удосконалення.

Зауважимо, що подання звіту про його виконання повинне відбуватись від місцевих органів влади, а потім до вищого рівня управління (Міністерства фінансів). Очевидно, що кінцевим результатом цього етапу буде отримання всебічної характеристики стану і пропорцій формування, розподілу і використання територіальних фінансових ресурсів, встановлення оптимальних пропорцій між централізованими та децентралізованими фінансовими ресурсами регіонів за поточний період. Це дозволить виявити резерви зростання доходів регіону та джерела економії його витрат.

Отже, пропонуємо для ідентифікації фінансових можливостей розробити механізм фінансового планування розвитку територій, який міститиме етапи (етап прогнозування; поточного планування розвитку; етап аналізу і моніторингу соціально-економічного розвитку регіону; етап контролю за результатами фінансового планування).

Запропонований нами механізм фінансового планування дозволить більш ефективно приймати і реалізовувати рішення різного управлінського рівня: на підприємстві, у регіоні чи в країні у довгостроковому періоді. На наш погляд, прийняття і реалізація цих рішень повинні відбуватись лише після прогнозування та поточного планування розвитку окремих територій, а саме – у процесі реалізації прогнозного балансу фінансових ресурсів регіону. Передумовою прийняття оптимальних управлінських рішень є потреба прогресивних змін у підходах до формування усіх видів фінансових планів на територіальному рівні, а особливо – балансу фінансових ресурсів регіону.

Вважаємо, що у процесі реалізації механізму фінансового планування слід удосконалити процес складання балансу фінансових ресурсів регіону, стратегічного плану, цільової програми його соціально-економічного розвитку. Разом з тим, як уже було сказано, системних змін потребує організація фінансового планування як на території окремих областей, так і території країни загалом.

Список літератури

1. Павлюк К. Фінансові ресурси держави: [Підручник] / К. Павлюк – К. : НІОС, 2009. – 176 с.
2. Юрій С. І. Фінанси : [Навч. посібник] / С. І. Юрій – Тернопіль : Карт-бланш, 2010. – 357 с.
3. Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : [Стат. аспекти] – Тернопіль, 2009. – 451 с.
4. Вакуленко І. М. Статистичне планування на місцевому та регіональному рівнях : [Монографія] / І. М. Вакуленко – Ужгород : Патент, 2009. – 198 с.
5. Беседін В. Ф., Беседін І. В., Дідур С. В. Баланси як головні важелі сталого розвитку економіки : [Навч. посібник] / В. Ф. Беседін, І. В. Беседін, С. В. Дідур – К. : Науковий світ, 2010. – 80 с.
6. Закон України «Про державне прогнозування та розробку програм економічного і соціального розвитку України // Урядовий кур'єр. – 2008. – С. 56-69.
7. Леонідов І. Л. Теоретичні основи ефективності стратегічного планування : [Автореф. дис. ... кан. ек. наук] / І. Л. Леонідов – К., 2004. – 19 с.
8. Вербицький І. С. Концептуальні засади стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону / І. С. Вербицький // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 8 (74). – С. 156-158.
9. Довбня С. Б., Найдовська А. О. Концептуальні засади формування збалансованої системи планування // Вісник КНУТД. – 2008. – № 5. – С. 134-138.
10. Положенко Д. Б. Державні програми економічного і соціального розвитку та бюджетне планування в умовах трансформації економіки / Д. Б. Положенко // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 1 (42). – С. 12-15.

РЕЗЮМЕ

Демиденко Светлана

Теоретические принципы формирования механизма финансового планирования

Разработан механизм финансового планирования развития территорий как система последовательных действий, которые будут выполняться поэтапно. Предложено определить Высший орган финансового планирования на региональном уровне с целью координирования деятельности всех исполнителей финансового планирования развития территорий.

RESUME

Demydenko Svitlana

Theoretical principles of forming of mechanism of financial planning

There has been worked out the mechanism of the financial planning of development of territories as system of successive actions which will be implemented stage-by-stage. It is suggested to define the Supreme body of the financial planning at regional level with the aim of co-ordination of activity of all performers of the financial planning of development of territories.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2013 р.